

Zilele culturii românești în U.R.S.S.

Muzica, baletul și interpreții lor

Spectacole teatrale, muzicale și coregrafice ; concerte simfonice și camerale ; recitaluri ; gale de filme ; expoziții de arhitectură, de artă plastică și de artă fotografică, de carte și de disc ; seri de poezie ; discuții pe teme de interes comun ale culturii românești și sovietice, desfășurate la uniunile de creație respective, de către cineasți și artiști plastici, muzicieni și oameni de teatru — acestea ar fi, cuprinse într-o succintă enumerare, manifestările prilejuite de „Zilele culturii românești în U.R.S.S.“. Numai că, desigur, enumerarea aceasta nu poate da decât o palidă idee despre amploarea și valoarea, despre bogăția și varietatea faptelor de artă petrecute (în principal, între 4 și 11 septembrie — dar iradiind și în săptămânile ce au încadrat perioada) nu numai la Moscova, ci și în numeroase dintre capitalele republicilor unionale sau în unele mari orașe ale Uniunii Sovietice : Leningrad, Erevan, Alma-Ata, Tallin, Riga, Vilnius, Baku, Volgograd, Murmansk, Novgorod, Novosibirsk, Rostov, Harkov și multe altele. Mai substanțială decât oricând, această concentrare de forțe artistice și culturale românești a marcat, cum era firesc, sărbătorirea zilei de 23 August, constituind totodată o dovadă a noului impuls pe care l-au primit relațiile de colaborare româno-sovietice în urma întâlnirii din vară dintre conducătorii celor două țări și popoare prietene — așa cum se remarcă în alocuțiunile rostite la conferința de presă ce a prefațat „Zilele culturii românești în U.R.S.S.“.

Evident, multitudinea de evenimente artistice și interesul lor sensibil egal au făcut extrem de dificilă opțiunea — chiar dacă criticul muzical ce semnează aceste rânduri a trebuit să aleagă (cu regret, totuși !) doar dintre manifestările închinete Euterpei și Terpsichorei... Jurnalul său de turneu surprinde însă — alături de spectacole, concerte, recitaluri — și câteva detalii de atmosferă, semnificative pentru interesul de care s-au bucurat la Moscova artiștii români. Începind chiar cu...

Primirea. Cea dintâi imagine moscovită, înfățișată celor peste 300 de componenți ai trupei Operei Române, în dimineața unei duminici reci și ploioase : pe peronul gării „Kievskaja“, o mulțime de oameni îi întâmpină oferindu-le flori, ajutându-i să-și coboare bagajele, conducându-i la autobuzele ce-i vor transporta la „Rossia“ — imensul hotel elegant și modern, aflat în inima Moscovei, la doi pași de Piața Roșie și de Teatrul „Bolșoi“. La etajul al XII-lea al hotelului, un bufet va sta deschis în mod excepțional pînă la două-trei noaptea, pe toată perioada turneului ; seară de seară, după spectacol, cîntăreții, instrumentiștii, balerinii se vor întîlni aici, comentînd plini de justificat orgoliu succesul zilei. În marea sală de banchete a „Rossiei“, o recepție va reuni într-una dintre primele zile, la ora prînzului, pe toți participanții la „Zilele culturii românești în U.R.S.S.“ ; ca și la conferința de presă desfășurată anterior, centrele de atracție sînt actorii preferați, cîntăreții iluștri, principalii realizatori de spectacole : Dina Cocea și Silviu Stănculescu, Florin Piersic și Ga-

briel Oseiciu, Elena Cernel, Nicolae Herlea și David Ohanesian, Mircea Daneiliuc, Jean Rînzescu și Hero Lupescu, Cornel Trăilescu... (Dan Grigore și Cristian Mandea au plecat deja să susțină concerte la Leningrad, Tallin, Novosibirsk.) De dimineață, însoțind delegația oficială a țării noastre, un grup de artiști ai Operei Române a depus coroane la Mausoleul lui Lenin și la Mormîntul Eroului Necunoscut; impresionant moment de reculegere, cu privirea ațintită la flacăra veșnică și la mereu proaspetele ofrande de flori, în sumetele Marsului funebru de Chopin, izvorînd parcă din zidurile Kremlinului...

Deschiderea. Uriașa sală de la Bolșoi este arhăpîlnă — așa cum dealtfel va fi tot timpul, în cele șase seri ale românilor. Sub bagheta dirijorului Cornel Trăilescu, compartimentele muzicale ale Operei Române desfășoară, în concert, prima demonstrație de măiestrie. Orchestra intonează imnul de stat al României și imnul de stat al Uniunii Sovietice, apoi *Rapsodia I* de Enescu; în partea a doua a programului, uvertura la *Ruslan și Ludmila* de Glinka îi va aduce o nouă salvă de aplauze. Corul — această creație, de remarcabilă forță și cizelare, a lui Stelian Olariu — impresionează mai puternic încă, în două pagini simbolice alese: „Corul oaspeților” din *Tannhäuser* și corul din actul I al operei *Evgheni Oneghin*; apoi, prin masivitate și nerv, prin expresivitate și prin bucuria evidentă de a cînta, în primul cor bărbătesc din *Ernani* și, încheind concertul, în tabloul final din opera *Bălcescu* de Cornel Trăilescu. Cît privește soliștii, Elena Cernel și Nicolae Herlea — binecunoscuți și iubiți de publicul sovietic — reeditează artele care i-au consacrat; Elena Grigorescu, Mihaela Agachi, Valentin Teodorian și Nicolae Andreescu îi secondează exemplar pe Emil Iurașcu, interpretul lui *Bălcescu*; împreună cu Gerda Radler și Florin Georgescu, Mihaela Agachi și Emil Iurașcu realizează și o interpretare de zile mari a „Cvartetului” din *Rigoletto*...

După căderea cortinei, ne grăbim către hotel, nerăbdători să ne verificăm impresiile: concertul se retransmite la televiziune. Așa este — ne vom spune —, nu ne-am înșelat nici noi, nici publicul Sanda Șandru, cu sensibilitatea inegalabilă a cîntului său, cu expresivitatea trăirii, cu frumusețea filajelor imateriale în aria Leonorei din *Trubadurul*, și Florin Georgescu, prin amploarea și strălucirea vocii sale tinere, în *Ducele de Mantua* din *Rigoletto*, iar împreună, în scena *Mimi-Rodolfo* din *Boema*, au marcat succesul maxim al serii, și nu întîmplător tocmai lor, unor debutanți pe scena de la

„Bolșoi”, li s-au adresat ovațiile cele mai puternice și îndelungate, rechemările la rampă cele mai numeroase. Iar dacă muzica lui Gheorghe Dumitrescu și cea a lui Doru Popovici ar fi la fel de familiară melomanilor sovietici cum le este aceea a lui Verdi și Puccini, cu siguranță că aceeași reacție entuziastă ar fi declanșat, cu vocea-l de splendidă puritate și culoare, Elena Grigorescu în aria Roxanei din *Ion Vodă*; și, poate mai mult decît toți ceilalți, Pompei Hărășteanu — prin forța dramatică de excepție pe care glasul și inteligența lui o conferă, chiar și în condiții de concert, interpretării comunistului Ion Ion din opera *Interogatoriul din zori*.

Opera. Emoții... Mai întîi, pentru că este primul spectacol al trupei la „Bolșoi”; apoi, pentru că acest spectacol prezintă *Oedip-ul enescian*, o operă nu numai necunoscută publicului sovietic, dar și o operă extrem de amplă, de densă, de complexă, cu un limbaj încă (după o jumătate de veac de la naștere!) foarte modern — și, deci, mai greu accesibilă la un prim contact. Dar, sub bagheta lui Cornel Trăilescu, muzica lui Enescu, admirabil slujită de montarea regizorului Jean Rînzescu, ce reunește sub semnul dramatismului și al expresivității plastice deopotrivă contribuțiile scenografiei (Roland Laub) și coregrafiei (Doina Andronache) — muzica lui Enescu, deci, îi subjugă de îndată pe spectatori. Forța de sugestie a oîntului și a jocului echipei de soliști care de un sfert de secol poartă pe umeri interpretarea acestei capodopere a armonisticii noastre — echipă formată din Elena Cernel, Constantin Illescu, Ioan Hvorov, Valentin Teodorian, Viorel Ban, Valentin Loghin, Constantin Gabor și avîndu-l în frunte pe acel mare artist care este David Ohanesian, creatorul fără rival încă al rolului titular — a cucerit publicul, făcînd înțeles mesajul enescian. Iar prezența în distribuție a cîntăreților din generațiile mai tinere — Elena Grigorescu, emoționantă *Antigonă*; Adina Iurașcu, copleșitor *Sfinx*; Dan Zancu, un Creon plin de forță și aroganță; Emil Iurașcu, întruchipîndu-l cu prestanță pe Tezeu „cel bun și drept” — vorbește despre o tradiție pe care școala noastră lirică o cultivă cu inestimabile foloase. În fine, eroul suprem al serii se dovedește a fi corul, acest ansamblu de mare valoare creat de dirijorul Stelian Olariu, care i-a insuflat și de astă dată o excepțională putere de participare afectivă la tragedia ce-l are drept martor și comentator.

Într-un cuvînt, o adevărată biruință artistică, pe care Opera Română o va reedita, dealtfel, în cea din urmă seară a turneului său.

Fină atunci însă, noi emoții... De data aceasta, este vorba de o operă clasică, familiară publicului moscovit (chiar dacă pentru moment nu figurează în repertoriul „Bolșoi“-ului). Dar... cum vor reacționa oare spectatorii obișnuiți cu montările de tip tradițional ale acestui teatru — care nu degeaba se intitulază „Academic“ —, la maniera nonconformistă de transpunere scenică, proprie lui Hero Lupescu, aplicată partiturii mozartiene a *Nunții lui Figaro*? Și totuși, iată că — șocul surprizei depășit odată cu primele scene ale operi — publicul se lasă furat de îndrăznețea versiunii a regizorului român, convins fiind și prin jocul subtil al interpreților, prin muzicalitatea, sensibilitatea și expresivitatea cîntului fiecăruia dintre ei (în frunte cu cuplul ce duce greul spectacolului: Elena Grigorescu—Marcel Roșca, și continuînd cu celelalte perechi: Sanda Șandru—Nicolae Urziceanu, Adina Iurașcu—Constantin Gabor, cu Mihaela Agachi și Cornel Fănățeanu, Cornelia Angelescu, Ștefan Teodorescu și Nicolae Brabu); contribuie, desigur, la succesul general și scenografia semnată de Roland Laub, Anton Rațiu și Hristofenia Cazacu, și momentele coregrafice realizate de Doina Andronache, și, mai cu seamă, acuratețea execuției orchestrale, perfecțiunea intervențiilor corale (pregătite de același Stelian Olariu), rigoarea și fluența cu care Adriana Zăgrean acompaniază la clavicord recitativile — totul controlat, stăpînit, însuflețit de bagheta dirijorului Cornel Trăilescu.

A doua reprezentație a *Nunții lui Figaro* beneficiază în plus, firește, de certitudinea dobîndită cu privire la înțelegerea și participarea publicului, dar și de încărcătura suplimentară de trac determinată de faptul că spectacolul se înregistrează pentru televiziune; noua Suzană (Gerda Radler), noul Basilio (Nicolae Andreescu) și noul Bartolo (Pompei Hărășteanu) reușesc, cu toate acestea, să țină pasul, pe o linie interpretativă ascendentă, cu restul echipei — antrenată deja într-un ambițios proces de depășire a propriilor performanțe.

Baletul. Adevărata probă de foc a turneului: sub bagheta inspirată și inspiratoare a dirijorului Cristian Mandeal, balerinii români au cucerit de a se măsura cu renumita școală coregrafică rusă, în fața publicului acesteia și pe terenul acestuia (ceea ce înseamnă pentru artiștii

noștri, obișnuiți cu scena perfect orizontala a Operei Române, dificultatea suplimentară de a dansa, după doar câteva repetiții, pe o scenă înclinată considerabil către sală!). Surprinzător, acesta va fi și succesul cel mai răsunător al „Zilelor culturii românești în U.R.S.S.“. Interesul specialiștilor sovietici se manifestă încă înaintea spectacolului: principali artiști români sînt invitați la o conferință de presă organizată la redacția revistei „Balet“, condusă de renumita Raisa Strucikova (aici se discută despre valorile școlii noastre coregrafice — reflectate de altfel și în revista sovietică —, despre cartea coregrafei Tilde Urseanu *Istoria baletului*, cunoscută în U.R.S.S.); la una dintre repetițiile cu *Carmen*, auzind dintr-o sală învecinată muzica lui Bizet-Scedrin, pe care ea, cea dintîi, a creat eroina baletului, celebra Plisetskaja vine să asiste și să discute cu interpreta noastră, Aurora Rotaru. Iar în final, după căderea definitivă a cortinei, după stingerea aplauzelor ce au răsplătit îndelung evoluția întregului corp de balet (pus în valoare de Oleg Danovski prin coregrafia la *Rapsodia I* de Enescu, dar mai cu seamă prin aceea a *Carmen*, ca și de Tilde Urseanu în *Bolero*-ul lui Ravel): după ce conțenesc ovatiile cu care publicul recheamă mereu la rampă pe soliștii ce l-au impresionat în mod deosebit (Maria Cumbari, Ion Tugearu și Adrian Gheorghiu, prin nervul și vigoarea unui autentic stil spaniol, în *Bolero*; Aurora Rotaru, Mihai Tugearu, Florin Brîndușe și din nou Adrian Gheorghiu și Ion Tugearu, în *Carmen* — pentru Ion Tugearu interpretarea lui Don José pe scena de la „Bolșoi“ constituind un veritabil triumf, apogeul al unei cariere ce n-a dus nici pînă acum lipsă de mari biruințe artistice); în momentul cînd, fericiți și epuizați, balerinii noștri se pregătesc să părăsească scena, o altă mare doamnă a baletului sovietic, din generația Ulanovei, de astă dată Olga Lepeșinskaia, sosește spre a-i felicită, pe ei și pe coregrafa Tilde Urseanu.

Cu ce alt stop-cadru s-ar putea încheia — mai elocvent pentru ceea ce a însemnat turneul Operei Române la Moscova, ca experiență pentru artiștii noștri și ca prestigiu pentru arta noastră — aceste câteva file de jurnal?

Luminița VARTOLOMEI